

Recente ontwikkelingen in het justitiële onderzoek in Nederland en België Over de rechter, advocaat, parket officier, politie, media en Salduz

Criminaliteit, onveiligheid en verstoringen van de openbare orde nemen voortdurend andere en ook grotere vormen aan. Ze overschrijden de grenzen in alle opzichten en we zitten met een klein ophelderingspercentage van de criminaliteit. Het aanpakken en beteugelen ervan vraagt telkens om nieuwe methoden en technieken, en daarop moeten politie en justitie zien in te spelen.

Met deze woorden opende prof. dr. Anton van der Geld, voorzitter van het BeNeLux-Universitair Centrum, het symposium dat was gewijd aan de recente ontwikkelingen in het justitiële onderzoek in Nederland en België. De procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, mr. J.W. Fokkens, wist als dagvoorzitter dit symposium naar een mooi en werkbaar resultaat te leiden. Het werd een vruchtbare collegiale ontmoeting tussen Noord en Zuid, die werd afgerond met een forumdiscussie o.l.v. prof. W. Bruggeman. Het geheel vond plaats in de fraaie Eindhovense locatie van de Politieacademie, de thuisbasis van decaan prof. M. den Boer.

De sprekers v.l.n.r.: prof. W. Bruggeman, onderzoeksrechter P. Van Santvliet, proc.-generaal J. Fokkens, rechter-commissaris mr. N. van de Ven, prof. Anton van der Geld, advocaat J. Maes, decaan prof. Monica den Boer, hoofdcommissaris S. De Smet.

De leidraad in de voordrachten en discussies van deze dag was onmiskenbaar te vinden in de openingswoorden van **prof. Anton van der Geld** (BeNeLux): hoe slagen we in de huidige snelle veranderingen erin vooruit te kijken en op het juiste moment in te grijpen of zelfs ontwikkelingen voor te zijn? Daar draait het in deze tijd om. Voor die discussies wil het BeNeLux-Universitair Centrum het platform bieden in België, Nederland en Luxemburg, in de context van Europa. Het doel is “een bijdrage leveren aan het beter functioneren van politie, justitie, openbaar bestuur en private sector in hun gezamenlijkheid, zowel nationaal als internationaal.”

Mr. J.W. Fokkens (Den Haag) leidde de namiddag in vanuit de kerngedachte dat alles uiteindelijk draait om de integriteit van de rechtspraak. In het krachtenveld daaromheen wijst hij op het nut van bijeenkomsten zoals deze, waardoor nieuwe ontwikkelingen gestalte kunnen krijgen. De nationale politie is in Nederland op 1 januari 2012 van start gegaan – een forse reorganisatie. Per 1 januari 2013 kwam vanwege de *Wet versterking positie rechter-commissaris* het gerechtelijk vooronderzoek te vervallen. De rechter-commissaris in Nederland kreeg vanaf dat jaar een toezichthoudende taak in het opsporingsonderzoek. Ook de taak van de onderzoeksrechter in België veranderde. Daarom twee sprekers over *De onderzoeksrechter versus de rechter-commissaris van onderzoek*.

In België is volgens **onderzoeksrechter Paul van Santvliet** (Antwerpen) de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechter beperkt door de grote bevoegdheid van het Openbaar Ministerie. Toch heeft hij ook vergaande bevoegdheden, die diep kunnen ingrijpen in het leven van verdachten, zoals telefoontap, post openen, beslaglegging, huiszoeking, aanhouding. Een huiszoeking is al vergaand – letterlijk alles wordt doorzocht – maar voorlopige hechtenis is in België een hel! Inperkingen van bevoegdheden dienen zich overigens al aan: een recent wetsontwerp houdt in dat bedrijven in de toekomst beschermd zouden moeten zijn tegen inbeslagnames vanwege de onderzoeksrechters. Geen onbekommerd en allermindst een duidelijke positie van de onderzoeksrechter.

Rechter-commissaris Nol van de Ven ('s-Hertogenbosch) schetst voor de Nederlandse situatie eerst de dubbelzinnigheid van de functie. Enerzijds heeft hij grote invloed in het onderzoek, maar dat staat wel onder leiding van de officier van justitie; anderzijds beslist de rechter-commissaris wel weer over de inbewaaringstelling. De nieuwe wetgeving geeft nu de rechter-commissaris een sterkere rol in het vooronderzoek en de officier van justitie wordt nu meer dan voorheen verantwoordelijk voor het dossier. Voorts kan nu de verdachte na het eerste verhoor kennisnemen van alle processtukken en als dat niet gebeurt, is bezwaar bij de rechter-commissaris mogelijk. Zo wordt hij meer een scheidsrechter tussen OM en verdediging.

Prof. Monica den Boer, decaan Politieacademie en bijz. hoogleraar VU Amsterdam, richtte in een helder betoog haar blik op *De impact van verwachte Europese ontwikkelingen (Salduz) op de opsporing in België en Nederland*.

Het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak-Salduz, een 17-jarige Turk, heeft heel wat in beweging gebracht. De doorwerking ervan kan groot zijn, zoals in België, waar geen recht op bijstand was. In Nederland komt nu naast de consultatiebijstand ook verhoorbijstand. Het eerste verhoor dient in een taal te zijn die de verdachte begrijpt, maar vaststellen van taalbeheersing is bepaald geen sinecure. Wat daaromheen nodig is, kost ook geld en de vele wetswijzigingen zijn tergend tijdrovend, en veroorzaken dus irritatie. Mensenrechten vormen daarbij een moeilijk hoofdstuk. Snellere samenwerking, bindende wetgeving – daarvan ondervindt volgens prof. Den Boer de hele strafrechtketen de positieve gevolgen. Europa doordringt onze strafrechtpleging en dat is goed, constateert dagvoorzitter **Fokkens**, Europa is nu niet alleen een opsporingsmachine, maar hecht ook aan de rechten van de mens.

Aan het woord komt nu de andere partij in het veld: de advocaat. **John Maes (Advocatenkantoor Werner Lens & John Maes, Antwerpen)** beschrijft verhelderend *De veranderende rol van de advocatuur in België*. Aan de hand van de vraag 'Wat gebeurt er met de straf in België?' belicht Maes de veranderende rechtssituatie. In 1996 kwam men bij de opheldering van een reeks afschuwelijke misdaden oog in oog te staan met het gegeven dat de hoofddader, Dutroux, voorwaardelijk was vrijgelaten volgens de principes van de oude Wet Lejeune (1888), door de minister, zonder enige ernstige controle voor- of achteraf. In 2006 werd de werking van deze wet aangevuld met de welbekende strafuitvoeringsbanken. Toch loste dit niet de oneffenheden in de effectieve uitvoering op. Men zou volgens Maes deze kwestie eens *van binnenuit* kunnen bekijken, door delinquenten niet voortijdig de maatschappij in te sturen, maar hun reclassering voor te bereiden *vanuit de gevangenis* – een win-winsituatie voor delinquenten én personeel!

Mr. Fokkens stelt vast dat ook in Nederland delinquenten door het overschakelprogramma naar werk en maatschappij hun straf in feite niet uitzitten.

Hoofdcommissaris Steven De Smet, Politie Gent, vat *De rol van de (sociale) media* bij de horens. Met zijn eerste vraag verrast hij de aanwezigen al meteen: wie zit niet op Facebook? Iedereen, zo blijkt, dus de spreker kan van wal steken: "De politie dreigt buitenspel gezet te worden door sociale media als Twitter en Facebook, en dat is nefast voor de veiligheid van de burgers." Daarbij komt nog dat de politie op die terreinen niet goed toegerust is. Een grondige politiehervorming is vereist, want als er iets voorvalt op grote bijeenkomsten, is alles in feite al rechtstreeks te zien, van de Gentse feesten (2008) tot en met de Facebookrellen in Haren (2012). Zelfs de media worden nu ingehaald door de sociale media. De bescherming van het privéleven valt daarmee goeddeels weg. De politie moet volgens De Smet het initiatief zien terug te krijgen. 'Integreren van de sociale media' in ons werk is een eerste begin.

Fokkens ziet een zorgelijke toekomst tegemoet met de aankomende *digital natives*, de digitale generatie.

B.U.C.-opleidingscoördinator **prof. Willy Bruggeman** (Gent), voorzitter van de Federale Politieraad België, uit zijn zorg over de *EU-lidstaten*: de wil tot samenwerken is louw. Politie en justitie staan daarbij ook nog eens onder druk. Het jaar 2014 zal bovendien een revolutiejaar worden met de volgsystemen gps-chips én de sociale media. De *politie* zal die situatie vooralsnog onzeker tegemoet treden. En de *burgers*? Deze revolutie vindt plaats tijdens de vergrijzing van het personeel!

Uit de discussie

Aan het overnemen door kranten van nieuws uit de **sociale media** moet volgens hoofdcommissaris **Roger Leys** (Turnhout) een halt worden toegeroepen, want *hoe ga je de beveiliging nog organiseren* als de daders al met eieren worden bekogeld? **Maes** acht het echter onmogelijk die zaken aan banden te leggen. *De media moeten daarin worden opgevoed*. **De Smet** vindt dat crossmedialiteit in het werk geïntegreerd dient te worden. Maar, waarschuwt **Bruggeman**, wij zitten wel met onze geheimhouding! **Den Boer** merkt op dat de politie inmiddels zelf onder de loep wordt gelegd, zoals in het geval van de Rotterdamse agente die een Poolse verdachte schopte. Hoe je daarin leiderschap moet organiseren, vergt studie. Adviseur **Van der Spek** acht de tijd gekomen dat de politie in contact met de media de weg van de persoonlijke contacten moet kiezen. **Maes** wijst erop dat de aanwezigheid van camera's in de rechtszaal wordt onderschat. Iedereen is nu eigenlijk journalist. Dat is volgens **De Smet** ook de realiteit van vandaag. Openstaan voor de pers en zelf media-initiatief nemen lijken nu een beginnend antwoord daarop te vormen. Rechercheleider **Van Nimwegen** vraagt zich af hoe het verder moet met de gang naar een **EU-politiekorps**, waar er nu vrees is voor soevereiniteitsverlies. Dat leidt tot een brede discussie over het *locale* en het *internationale*, waarin Denemarken laat zien, hoe die ook in elkaars verlengde gezien en ingericht kunnen worden.

Zoveel is aan het einde van dit symposium wel duidelijk geworden: politie, justitie én de advocatuur hebben van de sprekers het nodige huiswerk meegekregen.

